

MARTIN
PUSKELY

VAŠE TVÁŘE ZLA

Avšak když dav uviděl vrahy, v doprovodu příslušníků silniční policie v modrých uniformách, ztichl jakoby v úžasu, že mají lidskou podobu.

Truman Capote, Chladnokrevně

1

pátek 23. ledna 1998, 13:40

Bylo to, jako když se ptáci s hlasitým křikem rozletí na všechny strany. Nico Hückenheim si cestou po chodbě znovu a znovu přehrával scénu, v níž Süftel potřetí zachrochtal jako prase a třída za jeho zády se rozesmála. Smích otrásal třídou a on škrábl zrakem o nedokončenou větu na tabuli (*Demokracie nám dává více práv...*) a ruka mu pomalu kle-sala. Vztek ho řízl jako nůž. Mrštil křídou o zem a prudce se otočil k vyjeveným tvářím, z nichž některé už začínaly tuh-nout strachem. A potom jeho vztek nevydrželo ukazovátko, které zlomil o hranu stolu a které se s děsivým prásknutím stalo hranou jeho myšlení. Vůbec si v ten okamžik nevyba-voval, jak se mu ocitlo v ruce, ale když už ho v ní jednou měl, vložil do toho úderu takovou sílu, aby i ten nejzabedněnější pitomec ve třídě pochopil, že právě překročili mez JEHO trpělivosti. V té chvíli ho ještě neopustila základní opatr-nost, nic nevysadilo osu jeho chování ze souřadnic toho, co se očekává od učitele základní školy, člověka, který si má podle všeobecného přesvědčení raději nechat srát na hlavu, než aby parchantovi před sebou prostě jednu vrazil.

Než se vydal k lavici, kde seděl ten výlupek, dokonce odložil ostré torzo, protože vytvářelo nebezpečně reálný předpoklad zkratového jednání, alespoň dokud jím protékala láva hněvu.

Od prvního okamžiku, kdy vstoupil do 8. B a posadil se za katedru, v něm kypěly emoce. Cítil je v sobě, když přicházel do školy, vnímal je, když procházel chodbami a v duchu si rekapituloval uplynulé hodiny; hromadily se v něm jako náplavové dříví u podemletých břehů. Rozhodně mu nestálo za to, aby pod vlivem emocí uklouzl na nějaké slovní léčce, kterou mu nastraží všetečný pubescent. Ale ani podvědomé instinkty, které zaznamenaly tlak za jeho čelem a rozsvítily varovná světla, nemohly zastavit reakce naprogramované stovkami podobných situací a základní potřebu obhájit svou autoritu. *Nepodlehňte pokušení boxera v ringu*, radily pedagogické příručky a měly pravdu. Dospělý obvykle podcení svou sílu a k čemu to vede? K ošklivě namodralému fleku nebo dlouhému škrábanci, které dítě s ostentativně ublíženým výrazem a hlasem předvádí všem okolo. *Proto přistupte k žákovi*, pokračovaly příručky, *a eliminujte jeho odpor přímým pohledem*. Tak tohle už většinou nefungovalo. Neodstranilo to ani napětí ve vlastních pohybech, natož zlomyslné odhodlání provokovat až do extrému, který přitahoval některé typy jako horolezce štít Matterhornu. *V žádném případě nesmíte dítě uhodit!* varovaly knihy a zesilovaly toto pravidlo na dogma tučným písmem nebo kurzívou, grafickými prostředky, které artikulovaly realitu silnější než jakoukoli situaci, pravdu skript a učebnic, kánon ideálu. Ztráta sebeovládání rovná se ztráta profesionality. Ztratíte profesionalitu a jste vyřizení. Budou vás vláčet bahnem kárných komisí – pokud vás nedají rovnou k soudu –, a každou verbální facku, kterou obdržíte, si zasloužíte nadvakrát. Jakmile vás uznají vinnými, žádná škola vás už nikdy nepřijme. Je s vámi amen. Řekněte si to třikrát: *amen*.

Každý krok, který udělal (amen), se mu nyní vracel prchavými ozvěnami umocněnými prázdnou chodbou a splýval s kroky, kterými rychle scházel po schodech. Ve svých reminiscencích se blížil k tomu spratkoví a sledoval uvadající škleb, který nahrazovala sílící nejistota, protože Hückenheim, jak se všeobecně vědělo, byl nervák a navíc tělocvikař, a když člověk neodhadl jeho náladu, mohlo to skončit pádnou fackou nebo něčím ještě horším. Znovu viděl, jak se vyzývavost v těch hladkých tvářích hroutí sama do sebe a panenky se stěhují směrem od něj a obracejí se kamsi do třídy. Zastavil se vedle Süftelovy lavice a nastavil vnitřní termostat na absolutní nulu: oči, které mrazí, křivka úst vlomená do nejpřísnějšího výrazu. Zároveň se natočil tak, aby ho donutil zvednout zrak a uvědomit si, kdo má převahu danou výškou, věkem i fyzickou silou: chceš se se mnou měřit, chlapče?

Přesně ve chvíli, kdy se Süftel defenzivně odvracel stranou, aby se vyhnul přímé konfrontaci, praštil pravou dlaní do lavice, až se otevřené pouzdro otrásl o pero, které leželo vedle, se skutálelo na zem. Kdyby to skončilo takto, byla by to přijatelná výhra, která by mu zajistila pár minut klidu a možná i pocit satisfakce, s nímž by mohl dotáhnout hodinu až do upachtěného konce. Kdyby se dokázal zarazit v okamžiku, kdy měl tu malou kysu na lopatkách, vyvanula by ta banální epizoda za chvíli všem z hlavy a on by teď nemnul studený klíč mezi zkřehlými prsty v obavě, že ho někdo spatří a bude chtít prohodit kámen všetečného zájmu už jednou rozbitým sklem. Kdyby zkontroloval sám sebe, neměl by teď vnitřnosti vysekané z ledu, obloha by místo tmavnoucích mračen zlátla předzvěstí víkendu a on by se s rozvahou navazující na přirozené pohyby, jimiž by sáhl po křídě a postavil se zpátky k tabuli, vracel k svému kabinetu, aby se sbalil a odešel. A nechybělo mnoho, aby to dopadlo *právě takto*. Někde uvnitř po tom úderu už cítil, jak se suť vyvržená na všechny strany kráteru uklidňuje a v něm samotném se rozeznívá

úleva. Ale pak Süftel vyprskl smíchem a ještě, než ta vlhká prskavka nervozity zhasla, chytila se celá třída. V té krátké vteřině, kdy všichni pobaveně zaburáceli, mezi zaváháním daným faktem, že se obávaný učitel zlobí, a nepostřehnutelným okamžikem, v němž se podemleté břehy propadly dolů, prohrál s konečnou platností boj sám se sebou.

Teď, když rázoval po školní chodbě, zhluboka dýchal. Ale ve třídě mu hrudí sprintoval rozzuřený běžec. Zdánlivě úhledné parcely rad, zkušeností a praktických klíčků byly zneplatněny a jeho na pár vteřin ovládl duševní chaos, který se posléze rozdělil na zbytečné vjemy vytržité stranou a naléhavý obraz dětí v lavicích s náhle strnulými zády a ostražitými výrazy, z nichž hleděla zaražená předtucha. A nyní ten výjev nechtěl vyblednout. Odmítal uvolnit drobné háčky z jeho mysli, nechat ho na pokoji. Nevolal teď na něj někdo? Cizí hlas se za ním nesl, zbavený jakékoli srozumitelnosti, školník nebo někdo jiný, ale on jen zahrnul za roh a rychle se pustil po dalších schodech dolů. V chůzi několikrát přetočil klíč mezi bříšky palce a ukazováčku, centimetr vedle stehna, a bojoval s nutkáním ohlédnout se přes rameno, aby se přesvědčil, že ho nikdo nepronásleduje. Do zaprášeného vzduchu ochlazeného suterénem se vmísil lyzol, jenž mu napověděl, že uklízečka se už pustila do práce a nejspíš bude někde blízko. *Vykašli se na to.* Neměl mu vrazit, ale už se to stalo a nedá se to vrátit. Jediná facka, ale pak něco uvnitř zjistilo, že se napřahuje podruhé, a než se pohyblivé písky jeho pocitů konečně ustálily, pravice znovu dosedla na obličnou posetou pihami, až to mlasklo a hnědé panenky se otráslly v bělmech. A pak mu střelil ještě třetí a čtvrtou, každou silnější než tu předchozí, dokud se třídou konečně nezačalo šířit ticho, jaké chtěl už na začátku. Jenže tentokrát to bylo ohromené ticho šoku, podbarvené slastnou senzací, která lízla o drsný povrch náhlé ostražitosti. Ticho pichlavé jako ostnatý drát, mlčení, v němž každé slovo, které pronesl, vyzní-

valo jako úhybný manévr, průhledná snaha odvést pozornost k bezvýznamné látce, zasypat problém šterkem nic neříkajících definic. A co hůř, vydrželo až do zvonění, což bylo stejně dobré jako neblahé, protože v navzájem se přelévajících vrstvách kradmých pohledů, rychle klopených očí a nápadné opatrnosti při sklízení pravítek a per, která by jindy třískala a škrábala o dřevo, vycítil pozornost zaměřenou plány, jak nejlépe zahrát míč, který jim tak neprozřetelně nabídl.

Většina z nich se bude držet stranou a některým to bylo jedno už ve chvíli, kdy se to stalo, ale dva nebo tři se hned po zvonění rozběhnou za Köstlichem a se špatně skrývanou dychtivostí mu vyzvoní, k čemu došlo. A nepochyboval, že všechno podají v náležitě upravené podobě, vyčištěné tak, aby černobílá verze nepřipouštěla žádné otazníky: *Süftel se jen zasmál a pan učitel ho za to hned zmlátil, Süftel se skoro ani nepohnul, ale... Süftel udělal jeden tichý zvuk a pan učitel Hückenheim mu jednu vrazil.* Uvěří každé větě, kterou vyřknou, přemožení podvědomými posuny, jež ve svém mládí ještě nebyli schopni rozeznat, ale přesto se jim s chutí poddávali, malí hadi, ale už tak zákeřní a jedovatí.

Ne, neobával se nejhoršího, navzdory tomu, že toto jednání mělo právní horizont a nic nezaručovalo, že i tentokrát zůstane v nedohlednu. Süftel byl čtrnáctiletý zmetek, kterého nezvládali ani vlastní rodiče, a kdyby došlo k přestupkovému řízení, poukáže na pěkných pár věcí, které by Süftelovi vystavily křížové palbě. Problém schopný zrušit nepsané dohody, vypěstovat z drobného přehmatu kauzu, která rozdělí celou školu, se jmenoval Köstlich: Süftelův třídní učitel, zelenáč, na jehož diplomu ještě pořádně nezaschl inkoust, ale už cítil dostatečně pevný v kramflecích, aby se prosazoval na úkor zkušenějších.

Köstlich byl katalyzátor, kterým mohly věci vykristalizovat nejhorším možným způsobem, a on se nemohl spoléhat, že až dojde na lámání chleba, tichá většina se postaví na jeho

stranu. Existovala určitá tolerance, která ospravedlňovala verbální výbuchy a sem tam nějaký pohlavek – každý věděl, že kantorské povolání drhne o samotnou hranu snesitelnosti –, jenže genealogie jeho sporu s Köstlichem zahrnovala incidenty, které se táhly tak hluboko do jeho vlastní minulosti, že vytvářely pověst, která ho teď srážela zezadu. Loni, po konfliktu tak ošklivém, že ho nedokázal vyhnat z hlavy žádným alkoholem, rodiče sepisovali petici, aby odešel, ať už dobrovolně nebo po zlém, a nasbírali sto padesát podpisů, jež ho navzdory přezíravé masce, kterou nasadil, doslova přimrazily k zemi. Ředitel tenkrát zvedl hněvem nabitě oči a on před nimi najednou neměl kam uhnout. Příručky ho odsoudily, veřejnost nad ním zlomila hůl a kolegové se odvrátili stranou. A teď? Jedna nevinná, zasloužená facka? Ne, když ji vlepil známý tyran, který nemá rád děti, v hodinách řve a je jako vybitá baterie, v níž zůstaly jen samé jedy.

Ředitel za ním dnes poslal sekretářku až do jídelny: mohl by se pan učitel po obědě zastavit na deset minut v ředitelně? Skryl svou nevoli do překvapeného výrazu a přikývl, jako by se nic nedělo. Zarazil tázavé pohledy u stolu pokrčením ramen a dál se věnoval jídlu. Süftelovi si nejspíš budou stěžovat, aby vytěžili kapitál z toho, co sami každý den dělají svému potomkovi, ale on měl dost zkušeností na to, aby se neběžel sám nabodnout na nůž. Také existovala jistá pravděpodobnost, že nepodniknou vůbec nic, protože kluk se jim bude raději klidit z očí, aby neschytil pár facek dřív, než se stačí pořádně nadechnout. Je pátek a tahle děcka na začátku puberty už mají s volným časem jiné plány než šplhat mámě do klína.

Možná to byl jen opožděný dozvuk drobné události, která by posloužila jako polehčující okolnost, kdyby o ní ovšem někdo věděl. Včera totiž, on, Nico Hückenheim, téměř zemřel. Stačilo jen málo, aby se všechny názory na Nica Hückenheima propadly do minulého času a změkly, nebo spíše ztvrdly lítos-

tivou definitivou, jež by rychle zetlela do několika shrnujících frází, jež lze dát k dobru v rozjímavé chvílce nad pivem. A možná by mu ani nevadilo, kdyby se teď mohl odtáhnout sám od sebe a říct si: nechte mě na pokoji, vždyť já jsem vlastně mrtvý.

Domů odcházel vyčerpaný, duševně zničený včerejší výukou. Šel pěšky, protože si potřeboval vyčistit hlavu. Nehezku budovu základní školy skryly staré činžovní domy v barvě písku po dešti – jedna perspektiva ukrojená druhou, obě podle stejné šablony z předválečných let, jež vytvářela okoralý stereotyp. Z šedomodré oblohy se snášely lenivé vločky, nepříjemné, když se dotkly kůže, svědivé, jakmile přistály na bělmu. Jeho zrak přitáhly semaforey a dvě středoškolačky, které kráčely před ním a zastavily se v periferním pásu.

Zamračená skla výloh na protější straně setřely řvoucí pruhy červeno-modré tramvaje, která se s příšerným rachotem přehnala okolo. Do tváře se mu opřel dravý proud skučícího vzduchu, kterým tramvaj odhazovala šum běžného provozu stranou. Na okamžik zahlédl překvapené tváře a hlavy natáčející se jeho směrem, než je průsečík jeho usazeného mrknutí a vzdalující se soupravy vyměnil za nehybné pozadí obchodů a chodce pospíchající oběma směry. Ve vzduchu odeznívaly zvuky vytloukané hřídelemi na podvozcích, rychle slábly, sklouzávaly pod hladinu všeobecného hluku. Úlek se rozběhl po skle jeho chápání příliš spěšně, než aby se mu podařilo vstřebat plný rozsah hrozby, která se mezitím scvrkávala na pouhou epizodu. Ale vyděsilo ho, když si všiml, že na semaforu svítí rubínový panáček, nikoli smaragdový, který tam *měl* přitom být.

Jakási žena se psem na vodítku po něm šlehla nesouhlasným pohledem. Pak se konečně rozsvítila zelená figura a odblokovala mu nervovou soustavu. Vykročil do vozovky. Dívky zůstaly vzadu. Místo nich obsadila jeho panenky matná skvrna v přibližující se výloze: on sám zvětšující se tempem, kterým se vyhoupl na vyvýšenou úroveň chodníku

a zahrnul doleva. Mezi ním a silnicí vyrostly olysalé stromy táhnoucí se po celé délce ulice a výhled se srovnal do rovných linií useknutých v dálce. Znepokojení, v němž se ozvala opožděná starost o sebe sama, vycházelo především z biologické podstaty – kdyby ho ostré hrany reality těsně neminuly, přítomnost by ležela na vlhkém asfaltu o padesát, sto, dvě stě metrů dále, v agonii utišované nastupujícím bezvědomím, možná přímo milosrdenstvím okamžité smrti... A co? pomyslel si vzpurně, mrtvý nebo živý... Zvedl hlavu a zahleděl se na černé stříkance přes šedé nebe, hnané větrem nad nízkými střechami jako vodové barvy nakapané do studeného podkladu. Přesto pocítil lehkou úlevu. Na několik chvil zavalených těžkými nádechy a výdechy mu nevalil ani rozmoklý sníh pod nohama a okolní domy, které jedni označovali za kulturní památku a jiní za zralé na demolicí. Jenže, šeptal nečekaně svůdný spodní hlas, mít ten neúprosný okamžik, který stejně jednou přijde, za sebou... bez strachu, bez tělesného a duševního chátrání...

Ale teď byla včerejší hrozba smrti pryč. Začínal víkend – šelestivý dotek toho slova mu náhle přešel po duši a uvolnil těkavé potěšení, které s osvobozující lehkostí stoupalo jeho myšlenkami, jako by je ozářily sluneční paprsky. Blýskavá ploška miniaturní euforie a v ní matná radost, že když si vyříkal s ředitelem ten dnešní úlet, nemusí se jím už dále zabývat. Dá si whisky, aby slepil střepy po Süftelovi a spláchl ho z každého kusu skla, kterým se mu ten harant zabodl do vědomí. Při té představě si vzpomněl na Popperův včerejší telefonát... Stačila letmá asociace, aby papír jiného, tajného zájmu začal hnědnout předčasným žárem. Ne, přikázal si, teď ne.

Chodník před školou se protáhl do lehkého esíčka a těsně okolo něho prokličkovali dva školáci: pletené kulichy s bambulemi, aktovky lítající ze strany na stranu, pohyb, který si vynucoval vlastní prostor a dožadoval se shovívavé tolerance. Pár metrů před ním jeden z nich vrhl kouli, trefil odhale-